



APPRECIATIE AGENDA NATUURINCLUSIEF 2.0

Interprovinciaal Overleg

Verkorte boodschap

De brede beweging naar een natuurinclusieve samenleving verdient steun van de overheid: door met de natuur samen te werken bevorderen we onze fysieke en mentale gezondheid, houden we onze omgeving leefbaar en anticiperen we op de klimaatveranderingen. De natuur als partner van de grote opgaven rond (betaalbare) bouw, vergroten van de leefbaarheid en transities in het landelijk gebied.

Provincies werken samen met het Rijk en de mede-overheden aan de agendering van meer en betere natuur overal om ons heen, ook als een langetermijn bijdrage aan het realiseren van de Europese natuurdoelen, waarmee een nieuwe stikstofcrisis voorkomen kan worden. Provincies roepen met haar propositie Landelijk gebied op te kiezen voor een bredere benadering van Natuur¹ en bepleiten zo om natuur meer als oplossing te zien voor maatschappelijke opgaven, zoals het vasthouden van water en verkoeling van steden. Deze bredere benadering zet niet in op juridificering van de natuurinclusieve aanpak maar juist een meer intrinsieke verweving in ons doen en laten; in alle bestuurlijke en operationele domeinen van Nederland, dus ook binnen het provinciale beleid: in eigen huis en daarbuiten.

Dat vraagt enerzijds om samenwerking, draagvlak en facilitering, maar anderzijds op termijn wellicht ook om condities en randvoorwaarden, afgestemd op en desgevraagd vanuit het maatschappelijke speelveld. Beide aspecten worden geagendeerd in de Agenda Natuurinclusief 2.0 door het Collectief Natuurinclusief. De gezamenlijke provincies zijn partner van dit collectief en richten haar inzet vooral op ondersteuning van de beweging.

Als collectief van verenigde provincies, het IPO, zetten we ons in voor een interbestuurlijke aanpak met resultaat. We willen dat doen als één overheid: gebiedsgericht en samen met de inwoners van Nederland. En bij een stevige agenda van het Collectief Natuurinclusief hoort stevige ondersteuning, op het gebied van instrumentarium, capaciteit en financiële armslag. Hier hoort ook een investeringsagenda bij.

Het IPO roept op tot een gezamenlijke interbestuurlijke inspanning om deze beweging en de bijbehorende investeringsagenda de gewenste richting op te faciliteren: naar een meer natuurinclusieve samenleving 2050.

Waardering: domeinaanpak werkt

Urgentie en belang

De inzet voor meer en betere natuur is van levensbelang voor de bescherming en verbetering van de biodiversiteit en van de ecosysteemdiensten die wij zo hard nodig hebben. Via deze inzet bevorderen we onze fysieke en mentale gezondheid en de leefbaarheid van onze samenleving en kunnen we ons blijven aanpassen aan klimaatveranderingen.

¹ <https://www.ipo.nl/nieuws/propositie-landelijk-gebied/>

Met de Agenda Natuurinclusief 2.0 wordt dit wederom benadrukt. De grootste winst is dat deze boodschap vruchtbare grond heeft gevonden bij het grote collectief dat aan de slag wil met natuurinclusief werken: koplopers van bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, overheden en burgers. Zij vinden in de natuur de oplossing voor de grote uitdagingen waar Nederland voor staat. Dit collectief heeft de Agenda Natuurinclusief 1.0, een initiatief van Provincies, Rijk en enkele natuurorganisaties, laten uitgroeien tot een brede beweging in de richting naar een natuurinclusieve samenleving.

Kracht van onderaf verdient steun van bovenaf

De ingezette aanpak heeft haar vruchten afgeworpen: partners uit het Collectief Natuurinclusief, zowel actief in het bedrijfsleven als het maatschappelijk middenveld, hebben voor hun eigen domeinen ambities en acties geformuleerd waarbij de natuur als (deel)oplossing bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven voor bijvoorbeeld volksgezondheid, woningbouw, klimaat en landbouw. Als collectief van verenigde provincies, het IPO, spreken wij onze waardering uit voor deze krachtige beweging en bieden waar dat nodig en wenselijk is ondersteuning.

Provinciale aanpak: natuurinclusief beleid in de provincies

Provincies zetten in op bredere benadering en herstel van natuur

Met het Natuurpact uit 2013 is het natuurbeleid gedecentraliseerd naar provincies. Hierbij is ook een verbreding aangebracht: niet alleen focussen op biodiversiteitsherstel, maar ook op het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en de verbinding leggen tussen natuur en economie. Dit is waar het in essentie om draait: de natuur overal om ons heen sparen, benutten en verrijken, zowel in het Natuurnetwerk als daarbuiten. Een groot deel van Nederland bestaat immers uit niet-specifiek beschermde natuur die te vinden is in weilanden, houtwallen, tuinen, bermen en groenstroken langs straten, het spoor en wegen. En dan tellen we de natuur die we kunnen creëren op en aan gebouwen niet eens mee. Deze natuur heeft ook maatschappelijke waarde; ze bevordert de gezondheid en het welbevinden en levert ons ecosysteemdiensten waar onze economie van afhankelijk is. Zo draagt natuur bij aan Brede Welvaart; de kwaliteit van leven in het hier en nu en voor de toekomst.

Versnellen, verbeteren, verbreden en verbinden

Provincies zijn verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van het natuurbeleid. Als zodanig kunnen wij een rol spelen bij het breder inzetten van natuur om diverse maatschappelijke problemen integraal aan te pakken (via zogenoemde nature based solutions). Als dit goed gebeurt leidt dit tot een positieve verrijking van de natuur en verzilveren we met het natuurbeleid tal van maatschappelijke baten.

Door ons meer te richten op het verbeteren van de algemene condities voor alle natuur om ons heen, zal het ook beter gaan met de kwetsbare natuur. Met die inzet – verwoord in het manifest Nederland Natuurpositief² – heeft het IPO samen met het Rijk in 2019 de deur naar een natuurinclusieve samenleving opengezet. *Versterken* en verbeteren waar het werkt, *verbreden* en *verbinden* waar het beter moet: met deze 4 v's heeft biodiversiteitsherstel een plek gekregen in de uitwerking van coalitieakkoorden, in de verdere omschakeling naar andere vormen van landbouw, via de uitwerking van het Klimaatakkoord, bij infrastructurele projecten en woningbouw. Tevens is de natuurinclusieve aanpak aangemerkt als een belangrijke langetermijn bijdrage aan het realiseren van de Europese natuurdoelen, waarmee een nieuwe stikstofcrisis voorkomen kan worden.

² https://www.ipo.nl/media/0pahniqb/nederland_natuurinclusief_pdf_021019_.pdf

Provincies doen!

Provincies werken aan de agendering van meer en betere natuur overal om ons heen, waarmee de strikte functiescheiding in gebieden vervaagt en er geen sprake is van belemmerende regimes. In plaats daarvan komt er een intrinsieke symbiose tussen economie en ecologie tot stand. Met programma's als Natuur voor Elkaar, Groen Kapitaal, Samen voor Natuur, Flevoland Natuurinclusief en Groen Groeit Mee ondersteunen provincies de kracht van de beweging die van onderaf ontstaat. Ondernemers, bedrijven, burgerinitiatieven: de verscheidenheid is groot en schetst het beeld dat 1000 bloemen bloeien. Ook zijn de provincies aan het inventariseren hoe ze hun eigen beleid kunnen verrijken met natuurinclusieve oplossingen. Met bijgevoegde interactieve pdf geven provincies een kijkje in de keuken van natuurinclusief beleid in provincieland³.

Provincies en Agenda Natuurinclusief: dit gaan we doen

De beweging is ingezet, maar er kan meer. Een natuurinclusieve samenleving betekent natuur verder verweven in alle bestuurlijke en operationele domeinen en opgaven van Nederland, dus ook binnen het provinciale beleid: in eigen huis en daarbuiten. Dat vraagt om zowel samenwerking, draagvlak en facilitering enerzijds als om kaders, condities en randvoorwaarden anderzijds. Het Collectief Natuurinclusief geeft met de Agenda Natuurinclusief 2.0 het belang van beiden aan. In programma's als het NPLG worden al stappen gezet, en dit verdient verdere navolging in alle programma's waar de symbiose met natuur van waarde is. Het is dus geen plus of een opgave bovenop alle opgaven maar een verweving en een oplossing.

Een voorbeeld uit de dagelijkse praktijk betreft natuurinclusief na-isoleren. Om te voorkomen dat gebouwbewonende dieren te lijden hebben onder het isoleren van woningen werken provincies samen met het bedrijfsleven en het Ministerie van BZK om tot een integrale oplossing te komen. In de provincie Utrecht is daartoe de methode NatuurVriendelijk Isoleren ontwikkeld, waarbij ecologen en isolatiebedrijven de handen ineen geslagen hebben. Het Rijk onderzoekt of deze oplossing breder uitgerold kan worden.

De 2.0 versie is verrijkt met nieuwe domeinen (gezondheid en bedrijventerreinen), grotere ambities en nog meer acties. Dat geeft energie en vertrouwen dat het met de beweging goed zit. Provincies bestaan uit gebieden met natuurlijke, economische, sociale en culturele achtergronden die een veelheid aan kleur en diversiteit kennen. En niet alles kan overal (tegelijk). Het is dan ook de verantwoordelijkheid en vrijheid van iedere provincie om op elk domein, ambitie of actie al dan niet in te stappen. We nodigen de domeinleiders uit actief met de provincies hierover in gesprek te gaan, waarbij ook aan bod kan komen op welke manier de provincies kunnen helpen.

Als IPO pakken we ook de handschoen op. Onder het adagium dat met de natuur meewerken beter is dan er tegenin zien IPO op veel terreinen werk en kansen liggen, zoals bij bedrijventerreinen, erfgoed en energie. Ook op het gebied van water willen provincies samen met o.a. de Unie van Waterschappen kansen creëren om zowel de natuur als de veiligheid en de kwaliteit te waarborgen en te versterken. We gaan hier op een dynamische manier mee aan de slag - we groeien met de agenda mee. En hebben de ambitie om bij de uitvoering van 2.0 én de doorontwikkeling naar een 3.0 weer meer samen op de

³ Natuurinclusief denken en doen: Hoe staat het ervoor in de provincies? (interactieve pdf, link volgt nog)

boeggolf te zitten. En koppelen dit met de opgaven van het NPLG (klimaat, water, natuur), de landbouwtransitie, de woningbouwopgave en de energietransitie. En we kijken net als de Agenda over de grenzen heen: naar thema's die domeinoverstijgend zijn. Het IPO-bureau zal vanuit belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding deze inzet van de gezamenlijke provincies de komende jaren blijven ondersteunen.

Als IPO willen we ook expliciet op een aantal domeinen die tot de kerntaken van de provincies behoren ons gaan inzetten. We lichten daar drie domeinen, te weten bouw, landbouw en infrastructuur in deze appreciatie voor uit. Voor de andere domeinen zal de komende tijd de inzet nader bepaald worden. Deze inzet past bij de ambities en acties uit de Agenda Natuurinclusief.

Domeinaanpak vanuit het IPO

Bouw: van stenen stapelen naar bouwen met groen

Natuurinclusief (ver)bouwen (*Building with Nature*) is een belangrijke schakel in de gewenste transitie naar een natuurinclusieve samenleving. Investeren in groen (én blauw) levert veel meer op dan alleen maar een mooi plaatje. Een natuurrijkere leefomgeving heeft positief effect op voorkomen van hittestress en wateroverlast, op gezondheid en leefbaarheid, op de waarde van onze huizen en nog veel meer. Aandacht voor natuur in de bouw draagt tevens bij aan populatiegroei van beschermde soorten (als mus, vleermuis en gierzwaluw), waardoor juridische knelpunten en vertraging in de bouw afgewend kunnen worden. Met als resultaat: meer en rijkere natuur in de bebouwde omgeving.

Er worden grote stappen gezet, zoals het besluit om in antwoord op de vraag uit het bedrijfsleven natuurinclusief bouwen op te nemen in het bouwbesluit en het Convenant Toekomstbestendige Woningbouw⁴, dat door veel overheden én marktpartijen is ondertekend. Toch is natuurinclusief bouwen nog steeds niet overal vanzelfsprekend. En moet natuurinclusief bouwen én wonen voor iedereen mogelijk en betaalbaar zijn of worden.

Het is voor de provincies die aan de lat staan voor opgaven in het kader van klimaat, water en biodiversiteit nu meer dan ooit nodig om toekomstbestendig te bouwen: klimaatadaptief, circulair, energieneutraal, én natuurinclusief, met oog voor gezondheid en duurzame mobiliteit. En dat op gebouw-, wijk- én regionaal niveau. Daardoor zijn ook infrastructuur en leefomgeving van belang.

IPO zet zich in voor:

- Verkennen of een interprovinciale uitrol mogelijk is van het Convenant Toekomstbestendige Woningbouw, dat tevens input vormt voor een landelijk puntensysteem waar het bedrijfsleven behoefte aan heeft.
- Ondersteuning bieden bij:
 - de ontwikkeling van concrete handvatten “natuurinclusief (ver)bouwen” voor gemeenten, zoals handreikingen voor natuurinclusief aanbesteden en het opnemen van natuurinclusiviteit in het omgevingsplan.

⁴ <https://toekomstbestendigbouwen.nl/>

- inzichtelijk maken van knelpunten die naar voren komen bij het uitrollen van een natuurinclusieve aanpak en ondersteuning bieden bij de zoektocht naar mogelijke oplossingen.
 - deze handvatten en knelpuntenanalyse breed toegankelijk maken, bijvoorbeeld via de website van het Convenant Toekomstbestendige woningbouw
- ➔ Bijdragen aan het uitwerken van een methodiek waarmee de baten van natuurinclusief bouwen concreet gemaakt worden zodat ze kunnen worden meegewogen in MKBAs, kostenplaatjes en GREXen.
 - ➔ Stevige inzet voor interprovinciale uitrol Natuurvriendelijk Isoleren en (pre-)SMP's. En daarbij te verkennen hoe de eisen om te komen tot meer natuurinclusieve wijken gecombineerd kunnen worden met het slim inzetten van flora en faunaonderzoek vooraf en de gewenste flora en fauna in die wijken op termijn.

Landbouw: Natuur als nieuw verdienmodel

In het landelijk gebied komen veel transities bij elkaar waar provincies een regierol hebben, zoals verduurzaming van de landbouw, biodiversiteitsherstel (en de daaraan verbonden stikstofaanpak), als ook de water- en klimaatopgave. Veel van deze ontwikkelingen vallen onder de provinciale kerntaken. Met een meer natuurinclusieve aanpak is het mogelijk om een duurzame economie en een robuuste ecologie hand in hand te laten gaan.

Uitgangspunt is dat een sterke biodiversiteit ook een sterke economische waarde heeft waar onder andere de landbouw baat bij heeft maar uiteindelijk ook het gehele landelijke gebied. Welke stappen kunnen we zetten om onze landbouw weer meer in balans te brengen met de ecologie, zodat zij op de langere termijn volhoudbaar is? De sleutel daarbij is een nieuw verdienmodel dat inzet op het in stand houden en versterken van de talloze ecosysteemdiensten die de natuur ons levert, juist met behulp van en voor een volhoudbare landbouw.

IPO zet zich in voor:

- ➔ Verder stimuleren van meer groen-blauwe dooradering
- ➔ Het optuigen van een systematiek waarmee boeren betaald kunnen worden voor het versterken van ecosysteemdiensten, als aanvulling op het agrarisch natuurbeheer
- ➔ Het stimuleren van agroforestry door het ondersteunen van een provinciaal netwerk, het vereenvoudigen van regelgeving en het verstrekken van subsidies voor studiegroepen, voorbeeldbedrijven, bedrijfsplannen en de aanplant van bomen en struiken
- ➔ Het omzetten van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur5 in een netwerk Duurzame Landbouw met Natuur, gericht op samenwerking, kennisdeling, het inzetten en ontwikkelen van instrumenten (bedrijfsplannen, coaching, subsidies, nieuwe verdienmodellen, goede voorbeelden).

Infrastructuur: Infranatuur lééft!

Langs de Nederlandse infrastructuur bevindt zich een heel groot gebied aan potentiële natuur (circa 8% van Nederland). Dat geeft de mogelijkheid voor de aanleg van een infranatuurnetwerk dat langs, over en door de (spoor)wegen, dijken, waterwegen en nutsvoorzieningen van heel Nederland loopt. Zo wordt natuur, stad en platteland door ontelbare migratieroutes, ecodeucten, ecologische hotspots, kruidenrijk

⁵ <https://www.nmu.nl/wp-content/uploads/sites/2/2019/04/Actieplan-Landbouw-en-Natuur-eindversie.pdf>

grasland, faunapassages, stapstenen en schuilplaatsen met elkaar verbonden.

Deze potentie biedt ook een unieke kans om biodiversiteitsversterking te koppelen aan infrastructurele ontwikkelingen. Partijen uit de infrastructuursector hebben grote ambities op dit punt, maar hebben de overheid daarbij nodig. Provincies zijn bij de realisatie van deze ambities een belangrijke partij, want ze zijn verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van het natuurbeleid en beheren bovendien een flink deel van het betreffende areaal. Door nature based solutions kunnen diverse maatschappelijke uitdagingen integraal aangepakt worden en leveren we een positieve bijdrage aan de natuur. We buigen het denkpatroon om: van schade beperken aan de natuur naar versterken van de natuur.

IPO zet zich in voor:

- Een gezamenlijke handreiking voor het natuurinclusief organiseren van beheer en ontwikkeling van provinciale infrastructuur.
- Het faciliteren en aanjagen van een soortgelijke ontwikkeling bij de andere decentrale overheden.
- Verbreden van de kennis over koppelkansen voor natuurinclusieve infrastructuur

Domeinoverstijgende aanpak vanuit het IPO

Een leven lang leren: met de Staten op reis

De natuur levert sinds mensenheugenis zogenoemde "ecosysteemdiensten" zoals bestuiving, verkoeling, een vruchtbare bodem en plaagbestrijding. Hoewel het woord eco in zowel economie als ecologie voorkomt zijn beiden tot nu toe zelden in staat gebleken om elkaar te versterken. We verdienen aan de natuur, maar de natuur betaalt daarvoor een hoge prijs door (onbedoelde) effecten die schadelijk zijn. Vroeg of laat hebben deze externe effecten een negatieve impact op onze economie en op ons voortbestaan.

De sleutel daarbij is een methodiek die de kosten en baten van respectievelijk verlies en versterking van ecosysteemdiensten in kaart brengt, zodat deze kosten en baten meegewogen kunnen worden in onze economische afwegingen. Dit zorgt ervoor dat het economisch gaat lonen dat de talloze ecosysteemdiensten die de natuur ons levert in stand gehouden en versterkt worden.

IPO zet zich in voor:

- Het verder doorontwikkelen en verspreiden van de kennis over het belang van het uitwerken van de synthese tussen ecologie en economie
- Het organiseren van een IPO collegetour langs de provincies om beter grip te krijgen op deze economie van de ecologie.
- Het uitbouwen van het provinciale Leernetwerk van het Natuurpact met kennisdeling over natuurinclusiviteit en uitwisseling van best-practices en inspiratie-projecten.

Natuurinclusief in eigen huis

- Elke provincie zet een coördinator in die richting geeft aan de eigen provinciale inspanningen en voeling houdt met het interprovinciale en landelijke proces.
- Provincies verkennen of elke provincies een eigen provinciale agenda of programma kunnen opstellen waarmee regionaal en lokaal verder handen en voeten gegeven wordt aan de landelijke agenda.

- Provincies onderzoeken hoe ze natuurinclusiviteit een criterium kunnen maken in hun eigen inkoop- en aanbestedingenbeleid.
- Provincies geven het goede voorbeeld: ze werken toe naar een natuurinclusieve inrichting van de provinciehuizen en de bijbehorende directe omgeving.

Naar meer vitamine G(roen): meehelpen aan een gezonde leefomgeving

- Samen met gemeenten inzetten op meer groen in de directe leefomgeving, ook wel stadslandschap genoemd. Bijvoorbeeld door ondersteuning van het concept Pientere Tuinen⁶ waarbij elke provincie meehelpt om binnen 5 jaar 10% van de provinciale particuliere tuinen te vergroenen.
- Het stimuleren en helpen bij het verspreiden van innovatieve burgerinitiatieven zoals Parkmakers en Zusterparken.
- Subsidiëren van de aanleg van groenblauwe schoolpleinen, mede als inspirerende leeromgeving.
- Ondersteunen van gemeenten bij de vorming van het NNG (Natuur Netwerk Gemeenten)

Inzet: wat is daarvoor nodig?

We zetten ons als partner van het Collectief Natuurinclusief in voor een interbestuurlijke aanpak met resultaat. We willen dat doen als één overheid: gebiedsgericht en samen met de inwoners van Nederland. En bij een stevige agenda hoort stevige ondersteuning, op het gebied van instrumentarium, capaciteit en financiële armslag. Deze appreciatie draagt daar naadloos aan bij en is een verdere invulling van de propositie Landelijk Gebied waarin provincies inzetten op verbreden van het natuurverhaal.

Daarvoor zet IPO zich in en roept overheden op tot:

- Beantwoorden aan de oproep uit de Agenda Natuurinclusief om scherpe en heldere kaders vanuit het Rijk die recht te doen aan de beweging en vragen uit de samenleving. En daarmee ook het gevoeld eigenaarschap van de andere ministeries die opgaven hebben die van invloed zijn op de natuur cq die de multifunctionaliteit van natuur beter zouden kunnen inzetten. En deze interbestuurlijk te agenderen.
- Zorgen voor doorwerking in het ruimtelijk beleid. Ruimte voor natuur en natuurinclusieve gebiedsinrichting moeten hierin expliciet worden meegenomen, waarbij de multifunctionaliteit van natuur als oplossing wordt ingezet.
- Bij de implementatie van de Natuurherstelwet het intrinsieke verhaal over en de aanpak van natuurinclusief meenemen in de doorvertaling van de natuurbevordering buiten natuurgebieden, zonder daarbij de natuurinclusieve aanpak te juridificeren.
- De beleidsagenda te laten ondersteunen door een investeringsagenda. Dit maakt inzichtelijk welke stappen nú gezet moeten worden om in de toekomst te kunnen blijven "oogsten", bijvoorbeeld op het gebied van structurele beleidsmatige en financiële veranderingen die nodig zijn voor een natuurinclusief Nederland. Als ook beter zicht krijgen op de kwantificering van de (indirecte) baten.
- Vrijmaken van structureel voldoende financiële middelen. Leidend hierbij is het recente IBO-Biodiversiteit dat stelt dat gerichte en extra impulsen de beweging een boost zal geven⁷. Met deze boost kan tegelijkertijd meegekoppeld worden met het adequaat beheren van

⁶ <https://pienteretuinen.nl/>

⁷ <https://open.overheid.nl/documenten/1f31a1c7-d080-4858-8bd6-04dc972ad3b4/file>

natuurgebieden, landschapselementen (groen-blauwe dooradering), verder ontwikkelt agrarisch natuurbeheer en andere verdienmodellen en groen in en om de stad.

- Verdere doorontwikkeling van het beleidsconcept Basiskwaliteit Natuur⁸ dat beoogt om overal in Nederland, juist ook buiten beschermde natuurgebieden, condities te realiseren die het mogelijk maken dat de natuur duurzaam in stand kan worden gehouden, zonder deze natuur te juridificeren volgens het klassieke N2000-aanpak.
- Realiseren van meer aandacht voor een meer natuurinclusief curriculum in het algemeen onderwijs (VMBO, MTS, HTS etc.) om voor de nabije toekomst voldoende mensen op te leiden die aan de tekentafel als ook in de praktijk weten hoe samen te werken met natuur.

⁸ Het doel van Basiskwaliteit Natuur is om de milieu- en landschappelijke condities te bereiken en te behouden zodat algemene inheemse soorten planten en dieren algemeen kunnen blijven of weer algemeen kunnen worden.